

הון ואקדמיה

העגלה של עמוס שפירא ריקה, ונקודת הפתיחה שלו כנשיא אוניברסיטת חיפה לוקה בחסר. המתנגדים צריכים להשמיע את קולם ולהביא לביטול מינויו

גור אלרואי 09.03.2012 02:19

אוניברסיטת חיפה נראית בימים אלה כמו העיירה של גרי קופר בסרט "בצהרי היום". ארבעה אחים ממשפחת מילר חוזרים לעיירה כדי לנקום בשריף, שהכניס לכלא את האח הבכור, פרנק. השריף, ויל קיין, מבקש את עזרת אנשי העיירה ומשוכנע, שבכוחות משותפים יהיה ניתן להתגבר על הסכנה. ואולם בניגוד לציפיותיו, אנשי העיירה מפנים לו גב בשעתו הקריטית ומסתגרים בביתם ובשתיקתם. "בצהרי היום" הוא מערבון בעל מסר אוניוורסלי, חוצה זמן ומרחב. הסרט מציב גבורה אישית מול פחדנות קולקטיבית ומעלה סימן שאלה בנוגע למחיר האישי והקולקטיבי שיש לשלם בעבור החירות. סגל אוניברסיטת חיפה - ובמיוחד אלה המתנגדים לבחירת עמוס שפירא לנשיא האוניברסיטה ושומרים על שתיקה - דומים לאנשי העיירה של גרי קופר.

בשבוע שעבר הכריז יו"ר הוועד המנהל של אוניברסיטת חיפה, עמי אילון, שוועדת החיפוש ממליצה למנות את שפירא לנשיא הבא של האוניברסיטה. איש העסקים גבר על מתחרהו איש האקדמיה, יוסי בן ארצי, ובכך היתה אוניברסיטת חיפה לבבואה של המדינה והחברה: בשנים הבאות היא תנוהל בידי מי שהיה מפקד חיל הים וראש השב"כ ולשעבר מנכ"ל חברות אל על וסלקום.

עשו לנו לייק וקבלו חדשות ופרשנויות ישירות לפייסבוק שלכם

תמורת הציפייה שאיש העסקים יגייס כסף בשביל האוניברסיטה מכרנו (לא ידוע עדיין אם בזול או ביוקר) את זכותנו לנהל את עצמנו בעצמנו ואת הזכות לשמור על החופש האקדמי שלנו. שתי סכנות אורבות לחיים האקדמיים בחיפה: הראשונה מפני נשיא שהוא איש עסקים, והשנייה מפני יו"ר הוועד המנהל, שהוא איש צבא בעברו.

הון ואקדמיה הולכים ביחד זה שנים רבות. צביעות רבה מאפיינת את גיוס הכסף וחיפוש התורמים; המסתובב בקמפוסים ימצא לא מעט בניינים שנבנו בכסף של אנשי עסקים מפוקפקים, שביקשו להלבין את מצפונם על ידי תרומות למדינת ישראל ולאוניברסיטאות שלה.

בוויכוחים פנים-אוניברסיטאיים המתעוררים מדי פעם סביב ההיבט המוסרי של חלק מהתרומות נאמר לא אחת, שהעסק אמנם מסריח אבל הכסף לא. אפשר למצוא דוגמאות למכביר - מזעזעות יותר או פחות - בקמפוסים הפזורים ברחבי מדינת ישראל, וקצרה היריעה מלפרט אותן. הסגל האקדמי מחריש מסיבות מגוונות, שלא כאן המקום לפרטן. לא נכתבה עדיין עבודת מחקר מעמיקה על הקשר שבין הון לאקדמיה, אבל ידוע לכל, שחלק מהכסף הפרטי שמגיע לאוניברסיטאות לא נעשה בדרכים כשרות.

בהקשר זה אוניברסיטת חיפה שונה לטובה מאוניברסיטאות אחרות בישראל. דווקא כישלון נשיא האוניברסיטה לדורותיהם בגיוס תרומות גדולות הפך אותנו לעצמאים יותר וצבועים פחות. מתוך שלא לשמה בא לשמה. הפלא ופלא. המחסור בכסף לא פגע בהישגי הפקולטות למדעי הרוח, החברה, החינוך והמשפטים. להיפך. לאוניברסיטת חיפה הספרייה האקדמית הטובה בארץ וחוקרים טובים,

ומחקרים מצוינים נכתבו וממשיכים להיכתב בה למרות התנאים הלא אידיאליים והחדרים הקטנים והצפופים.

בהקשר זה, נשיא שייעודו המרכזי הוא גיוס כסף - קל וחומר איש עסקים שלא צמח בעולם האקדמי - הוא כר נוח לסחיטה. אין ארוחות חינם. בעבור תרומה גדולה אפשר לוותר על נכסים אקדמיים, כמו חופש הביטוי, היצירה והכתיבה. במלים אחרות, בקונפליקט שבין קבלת תרומה גדולה לאוניברסיטה, בתנאי שלא יישמעו בה דעות שנויות במחלוקת, לבין שמירה על החופש האקדמי, יש להניח שנשיא איש עסקים יראה חולשה רבה יותר מנשיא שבא מהאקדמיה.

הסכנה השנייה האורבת לאקדמיה הישראלית בכלל ולאוניברסיטת חיפה בפרט היא כניסת אנשי מערכת הביטחון לניהול האקדמי. צבא ואקדמיה הם שני ארגונים השונים בתכלית זה מזה, ובבחירת קווים מקבילים שאינם נפגשים.

הצבא הוא מערכת הייררכית; יש בה מפקדים ופקודים, והיא מתנהלת באמצעות פקודות, שאותן יש לבצע בלי לשאול שאלות כמו למה ומדוע. אין בה ספקות ואין סימני שאלה - רק סימני קריאה; שלא לדבר על המטרות ההרסניות שמאחורי הפרקטיקות והידע המיוצרים בה. האוניברסיטה מתנהלת באופן הפוך לגמרי. ובכלל, מרגע שבעל תפקיד בה סיים את תפקידו (ראש חוג, דיקן, רקטור או נשיא) הוא חוזר להיות כאחד מאנשי הסגל, נטול כוח ושררה.

עמי אילון מתקשה להבין התנהלות זאת. למרות תמיכתו הראשונית בעיקרון שנשיא צריך לצמוח מבפנים הוא שינה את עמדתו ובחר במקבילו מעולם העסקים. טענתו שרק "איש חיצוני יחולל שינוי בד-נ-א של הארגון" והעובדה שציין כדוגמה את רפא"ל והשיפור שחל במכירות הנשק שלה צריכות להדיד שינה מעיני כל חוקר ואיש אקדמיה. הד-נ-א הארגוני שלנו מושתת על דיאלוג, שיח והכרה בכך שאין לעשות שינויים בכפייה, כפי שנהוג בצבא ובעולם העסקים, אלא בהסכמה ובכפוף לפוליטיקה הפנים-אוניברסיטאית. ד-נ-א זה זר לעולם הצבאי ולעולם העסקי.

אוניברסיטת חיפה היא אוניברסיטה יוצאת דופן בנוף האקדמי הישראלי. היא אוניברסיטה הטרוגנית ורב-תרבותית, שיש בה שוויון מלא בין יהודים לערבים. הנשיא שלה אינו חייב ליישר קו עם מדיניות גיוס הכספים המקובלת בחלק מהמוסדות האקדמיים ולהימדד על פי עומק קשריו עם בעלי הון וגודל התרומות שגייס.

הכסף אינו נמצא רק בכיסים של שועי עולם ויהודים אמריקאים עשירים, אלא גם - אף אם בממדים קטנים יותר - במקומות אחרים, היכולים לאפשר את קידום המחקר והתפתחותו.

זה אינו גוזר בהכרח על האוניברסיטה עוני ומחסור. כסף רב נמצא במועצה להשכלה גבוהה (מל"ג), ואולם שיטת התקצוב מפלה לרעה אוניברסיטאות שאין בהן דגש על מדעים מדויקים, כמו אוניברסיטת חיפה. המאבק צריך להיות לא על הכיס של מיליונרים יהודים בארצות הברית, אלא על ייצוג הוגן של אוניברסיטת חיפה בוועדות של הקרנות התחרותיות, שיטת תקצוב הוגנת יותר ואימוץ מפתח שונה לחלוקת כספי המל"ג בין שבע אוניברסיטאות המחקר בישראל.

בזירה הזאת החסרונות של נשיא שאין מאחוריו עשייה אקדמית גוברים על יתרונותיו כאיש עסקים, ואין לו שום סיכוי להצליח. הוא לא יביא להזרמת הכסף המגיע לאוניברסיטה בדיון, על פי מפתח של מצוינות ועשייה אקדמית, ויאלץ לחזר על פתחם של מיליארדרים בעלי אינטרסים.

נראה, כי השנאה העיוורת למועמד האקדמי שהתחרה בשפירא על כהונת הנשיא העבירה חלק מחברי הסגל על דעתם. בשם העיקרון "רק לא בן ארצי" הם מכרו את נשמתה של האוניברסיטה וזהותה וייתרו על העיקרון, שעל פיו עלינו לנהל את עצמנו בעצמנו ולא לאפשר דריסת רגל לאנשי ציבור בניהול האוניברסיטה.

בעשותם זאת, ובבחירה של ועדת החיפוש במועמד חיצוני, הם בעצם הצהירו בפומבי, קבל עם ועדה, שאין באוניברסיטת חיפה ולו פרופסור מן המניין מוכשר אחד היכול לנהל את המוסד היקר לכולנו. אוי

לאותה בושה. הם הלכו שבי אחרי איש צבא בגמלאות ואחרי מנכ"ל חברת סלולר שנטע אנטנות סלולריות בכל פינת רחוב והתבטא כמה פעמים על חשיבות החינוך.

בהקשר הזה מתעוררת השאלה, מה לאקדמיה ולחינוך? אוניברסיטת חיפה היא בראש ובראשונה אוניברסיטת מחקר, שתפקידה לערער מוסכמות ולחתור תחת הקונסנסוס, ואין היא מרכז אקדמי להכשרת מורים. קשה גם להעריך, מה יהיה המעמד של הנשיא הנבחר בוועד ראשי האוניברסיטאות (ור"ה) וכיצד יתנהל מול שאר נשיאי האוניברסיטאות.

מול העגלה המלאה של נשיאת אוניברסיטה אחת, שעל שמה קרויות כמה תסמונות גנטיות; של נשיא אחר, שהוא חוקר חשוב בתולדות עם ישראל; ונשיא אוניברסיטה החבר במכון מקס פלנק לפיסיקה גרעינית באוניברסיטת היידלברג בגרמניה - העגלה של שפירא ריקה, ולכן נקודת הפתיחה שלו לוקה בחסר.

לא מאוחר מדי. מתנגדי המינוי צריכים להשמיע את קולם, במקום להסתגר במשרדם כבני העיירה ולהמשיך במחקריהם כאילו דבר לא קרה. מחאה נגד המינוי יכולה עדיין להביא לביטול ההחלטה ולחשיבה מחודשת על הזהות של הנשיא הבא של אוניברסיטת חיפה ושל האקדמיה הישראלית בכללותה.

פרופסור אלרואי הוא מרצה וחוקר בחוג ללימודי ארץ ישראל וראש בית הספר להיסטוריה באוניברסיטת חיפה